

วิเคราะห์แนวทางในการปฏิบัติของพระสงฆ์ต่อสถานที่อโคจรในพระพุทธศาสนา
An Analytical Practice of Monk towards Agocara in Buddhism

พระครูจันทวีรวงศ์ (พงษ์ไพริน จันทโก)

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) ศึกษาแนวคิดเรื่องอโคจรที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา (๒) ศึกษาแนวคิดเรื่องอโคจรในสถานการณ์ปัจจุบัน และ (๓) วิเคราะห์แนวทางในการปฏิบัติของพระสงฆ์ต่อสถานที่อโคจร การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) โดยการศึกษาวิจัยเชิงเอกสารและวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับนักวิชาการและพุทธศาสนิกชนผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๑๐ รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาแล้วนำเสนอในรูปแบบการพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า อโคจร หมายถึง บุคคลที่ดี สถานที่ที่ดี อันภิกษุไม่ควรไปอยู่ เพราะเป็นโลกวัชชะ อีกทั้งจะเป็นอันตรายต่อพระภิกษุ อโคจรที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนามี ๒ นัย คือ นัยแรกปรากฏในพระวินัยมี ๖ อย่าง คือ หญิงแพศยา หญิงหม้าย สาวเทื้อ บัณเฑาะก์ ภิกษุณี และ รำนสุรา นัยที่ ๒ ปรากฏในพระอภิธรรมมีความครอบคลุมถึงอโคจร ๖ อย่างข้างต้น และรวมไปถึง การคลุกคลีกับพระราชา มหาอำมาตย์ของพระราชา เติรเถียร สวาทเถียรเถียร คฤหัสถ์บางพวก คือ พวกที่ไม่มีศรัทธา ไม่เลื่อมใส ไม่เป็นดุจบ่อน้ำ มักด่าและบริภาษ ประราณาแต่สิ่งที่มีใช้ประโยชน์ ประราณาแต่สิ่งที่ไม่เกื้อกูล ประราณาแต่สิ่งที่ไม่ผาสุกและไม่ประราณาความหลุดพ้นจากโยคะ

อโคจรในปัจจุบันนอกจากจะยึดถือตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาแล้ว กฎหมายคณะสงฆ์ได้เพิ่มสถานที่พักอันไม่เหมาะสม คือ โรงแรม ที่พักตากอากาศ ที่ชุมนุมทางการเมือง วัดหรือสำนักสงฆ์ที่ตั้งโดยผิดกฎกระทรวงไว้ด้วย และนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาได้แสดงทัศนะครอบคลุมถึงสถานบันเทิง งานมหรสพ สนามกีฬา ร้านขายอาวุธ ร้านขายอุปกรณ์จับสัตว์ ห้างสรรพสินค้า ตลาดสด ร้านอาหารบางประเภท เช่น ร้านอาหารญี่ปุ่น ร้านอาหารในห้างสรรพสินค้า เป็นต้น แนวทางในการปฏิบัติของพระสงฆ์ต่อสถานที่อโคจร คือ ไม่พึงเข้าไปพักหรืออาศัย หากมีความจำเป็นพึงสำรวมระวังในอาการและมีสมณสัญญา รักษาพระวินัยอย่างเคร่งครัด รวมทั้งไม่แสดงกริยาอาการอันไม่เหมาะสม มีสติสัมปชัญญะ มีหิริ ความละอายแก่ใจ และโอตตปเป ความเกรงกลัวต่อการกระทำผิดพระวินัย

คำสำคัญ : อโคจรในพระพุทธศาสนา อโคจรในสถานการณ์ปัจจุบัน การปฏิบัติตัวของพระสงฆ์

ABSTRACT

This thesis It aims to (1) study the concept of the orbits that appear in the Buddhist scriptures; (2) study the concept of orbits in the present situation, and (3) analyze the way in which priests practice the orbits. This research was a qualitative research by documentary study and in-depth interview method with 10 scholars and Buddhists who gave important information per person. Analysis of the data by content analysis and then presented in descriptive form. The research found that the orbits mean good people, good places, monks should not go to. Because it is a world It will also harm chastity. The orbits appearing in the Buddhist scriptures have two implications, the first of them appearing in the Vinaya. There are six types of prostitutes, widows, widows, nuns, bhikkhus and aliyas. And also to associate with the king. The Pasha of the King of Merit Some of them are people who do not believe in faith. Often damn and steppe Desire, but not something. Desire, but not supportive. Desire, but do not be happy and do not desire the release of yoga.

The current trajectory, in addition to the one as it appears in the Buddhist scriptures. The law of the Sangha has added inappropriate accommodation as a resort hotel. At the political gathering The temple or the abbot set up by the ministerial regulations. And Buddhist scholars have expressed views covering entertainment venues, amusement parks, sporting venues, weapons stores, Department stores, fresh markets, some restaurants, such as Japanese restaurants. Restaurants in the mall, etc. The way to practice the monks on the place orbit is not to stay or live. If necessary, be careful, careful and have a contract. Maintain strict discipline. Also, do not show offensive verbs. There is a sense of humor, a sense of humor, a sense of humor, and a sense of fear for the wrongdoing of the discipline.

Keywords: Agocara in Buddhist scriptures, Agocara in the current situation, guidelines in practicing of the monks towards Agocara

บทนำ

สมัยพุทธกาล สถานที่ที่โอโจรสำหรับพระภิกษุสงฆ์ มีไม่มากเหมือนปัจจุบัน ซึ่งพระสงฆ์ส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ตามป่าและออกเผยแผ่ธรรมไปในที่ต่างๆ ซึ่งส่วนมากก็จะออกไปตามลำพัง ไม่ไปเป็นหมู่คณะดังพุทธพจน์บทหนึ่งว่า “ภิกษุทั้งหลายเธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์แก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลกเพื่อประโยชน์เพื่อเกื้อกูลเพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย แต่อย่าไปทางเดียวกัน ๒ รูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน” เหตุที่ทรงตรัสเช่นนี้ เพื่อป้องกันการเสื่อมศรัทธาของพุทธศาสนิกชนและให้พระภิกษุปฏิบัติอยู่ในสิกขาบทมิให้ละเมิดพระวินัยพระสงฆ์จึงควรประพฤติตามพระวินัยและวางตัวให้เข้ากับสถานที่ที่จะไปให้เหมาะสมกับสมณสาธูป

พระวินัยได้มีพระบัญญัติเกี่ยวกับสถานที่ที่พระภิกษุไม่ควรไป เรียกว่า “โอโจร” ซึ่งหมายถึงบุคคลและสถานที่ซึ่งพระภิกษุไม่ควรไปหาสู่ มี ๖ อย่าง คือ หญิงแพศยา (โสเภณี) หญิงหม้าย สาวเทוו (สาวแก่) ภิกษุณี บัณเฑาะก์ (กะเทย) และร้านสุรา ไม่เป็นสถานที่ที่ต้องคลุกคลีกับพระราชา มหาอำมาตย์ และพวกเดียรัจฉายิ ตรงกันข้าม ต้องเป็นสถานที่ของตระกูลที่มีศรัทธาเลื่อมใสเป็นดุจบ่อน้ำ รุ่งเรืองด้วยผ้ากาสาอะ อบอวลด้วยกลิ่นกุหลาบ ใดๆ ความผาสุกแก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา เป็นสถานที่ที่ภิกษุสำรวมอินทรีย์ ๖ จดเว้นการชวนชวายุในการดู การละเล่นที่เป็นข้าศึกต่อกุศล เช่น การฟ้อน ขับร้องประโคมดนตรี หรือหมายถึงสติปัญญา ๔ โอโจรตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นก็ยังมีความเกี่ยวเนื่องกับกามคุณ ๕ ซึ่งเป็นเหตุหนึ่ง ถ้าไม่สามารถควบคุมความรู้สึกนึกคิด ให้อยู่กับตัวแล้วก็ย่อมจะเป็นสถานที่โอโจร

นอกจากโอโจร ๖ ที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติแล้วนั้น กรณีศึกษาที่พระภิกษุสงฆ์ สามเณรทำตัวไม่เหมาะสมกับสมณสาธูป ทำตัวไม่ต่างกับฆราวาสทำความเดือดร้อนให้กับผู้อื่นจนถึงได้รับความเสียหาย จัดว่าเป็นภัยต่อพระพุทธศาสนา มี ๖ ประการคือ

๑. บินขาดไม่ถูกต้อง อาทิจ ยืนอยู่กับที่เป็นเวลานาน ประจำร้านค้าหรือตลาดนั่งเก้าอี้ หรือรถเข็น สวมใส่รองเท้า สับบุหรณ์ตามร้านกาแฟ ทั้งดอกไม้ธูปเทียนไม่ยอมนำกลับ ถ่ายเทอาหารให้บุคคลเวียนขายต่อ

๒. เรียไรเงิน เดินแจกของผ้าป่าตามตลาดและชุมชน เดินขอปัจจัยตามชุมชน โดยมีตู้บริจาคและโทรโข่งประกาศ เดินเที่ยวขอตั้งผ้าป่าตามบริษัทห้างร้าน หรือบ้านเรือน

๓. ปักกลดในชุมชน ตามป่าละเมาะที่รกร้างว่างเปล่า ใกล้บ้านเรือนเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล

๔. พักค้างแรมตามบ้านเรือน เข้าบ้านอยู่อาศัย หรือพักอาศัยอยู่กับญาติพี่น้องคนรู้จักติดต่อกันนานเกินความจำเป็น

๕. สถานที่ที่พระภิกษุสามเณรไม่ควรเข้าไป อาทิจ เดินเที่ยวซื้อสินค้าตามห้างสรรพสินค้าหรือศูนย์การค้า ร้านอาหารบางประเภทที่ไม่เหมาะสมกับพระภิกษุสงฆ์ เช่น ร้านอาหารญี่ปุ่น เป็นต้น

๖. พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมอื่นๆ อาทิ ดื่มสุรา เล่นการพนัน เสพยาเสพติด การทำเสน่ห์ยาแฝด การสักยันต์ การทรงเจ้าเข้าผี การบอกใบ้ให้หวย การสะพายกล้องถ่ายรูป การไปร่วมงานโดยไม่ได้รับกิจนิมนต์ เข้าไปซื้ออาหาร ฉันทภายในห้างสรรพสินค้า เพื่อดูการละเล่นมหรสพ ประกอบกิจการค้าขายเถียงฆราวาส

จากกรณีพระภิกษุไปในสถานที่ที่ไม่เหมาะสมเหล่านี้ ทำให้มหาเถรสมาคมได้กำหนดสถานที่ที่ควรไปเพิ่มเติมว่า “ที่สงฆ์ไม่ควรอาศัยนั้นเช่น อยู่ในตำบลที่ตั้งแห่งคนถือศาสนาอื่นเป็นอันมาก มีคนนับถือพระพุทธศาสนาอยู่ไม่พอจะบำรุง อยู่ในตำบลที่มากไปด้วยโจร เช่น เป็นถิ่นของหญิงแพศยา หรือใกล้โรงสุรารายาฝิ่น” และได้มอบหมายให้สำนักงานพระพุทธศาสนาประกาศคณะสงฆ์ เรื่องห้ามพระภิกษุสามเณรพักแรมในสถานที่ที่รังเกียจทางพระวินัย มีใจความสำคัญว่า ห้ามพระภิกษุสามเณรพักแรมในสถานที่ที่รังเกียจทางพระวินัย เช่น โรงแรม สถานพักตากอากาศของฆราวาส และทำหนังสือแจ้งไปที่เจ้าคณะจังหวัดทุกจังหวัด ให้นำประกาศคณะสงฆ์ดังกล่าว เน้นย้ำให้พระสังฆาธิการทั่วประเทศได้นำไปปฏิบัติและให้ช่วยกดดันสอดส่องดูแลความประพฤติของพระภิกษุสามเณรในสังกัด

จะเห็นได้ว่า สถานที่ที่โจร ที่ปรากฏในพระวินัย สถานที่ที่โจรตามประกาศ ในกฎหมายคณะสงฆ์ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และสถานที่ที่ชาวบ้านพากันติเตียน ในกรณีที่พระภิกษุสามเณรเข้าไปนั้น มีทั้งนัยที่สอดคล้องกันและนัยที่แตกต่างกัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่า แท้จริงแล้วสถานที่เช่นไรถือว่าเป็นสถานที่ที่โจร อโคจรในพระไตรปิฎกและอโคจรในสถานการณ์ปัจจุบันมีความเหมือนและแตกต่างกันอย่างไร เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องในการปฏิบัติตนของพระภิกษุ สามเณรให้ถูกต้องต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องอโคจรที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
๒. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องอโคจรในสถานการณ์ปัจจุบัน
๓. เพื่อวิเคราะห์แนวทางในการปฏิบัติของพระสงฆ์ต่อสถานที่อโคจร

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำการศึกษาความหมายสถานที่อโคจรในพระไตรปิฎก คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา นิติสาร หนังสือพิมพ์รายวันและข่าวสถานการณ์ปัจจุบัน

ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก

การศึกษาโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) กับนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาและพุทธศาสนิกชน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการทำวิจัยจำนวน ๑๐ รูป/คน

วิธีการดำเนินวิจัย

รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์แนวทางในการปฏิบัติของพระสงฆ์ต่อสถานที่อโคจรในพระพุทธศาสนา” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดังนี้

๑. ศึกษาข้อมูลพระไตรปิฎก เอกสาร ตำรา ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสถานที่อโคจร

๒. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เกี่ยวกับประเด็น สถานที่อโคจรคือสถานที่เช่นใด หากพระสงฆ์เข้าไปในสถานที่อโคจร จะทำให้เกิดผลเสียอย่างไร หากพระสงฆ์ต้องไปสถานที่อโคจร พระสงฆ์ควรประพฤติตนอย่างไร (เช่นกรณีไปต่างประเทศซึ่งจำเป็นต้องเข้าพักในโรงแรม เป็นต้น) จากพระเทพรัตนนายก เจ้าคณะจังหวัดลำพูน รองเจ้าคณะอำเภอเมืองลำพูนเจ้าคณะตำบลหนองหาม นักวิชาการจากวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ผู้อำนวยการโรงเรียน ข้าราชการบำนาญและมัคทายก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ได้แก่ เจ้าคณะจังหวัดลำพูน รองเจ้าคณะอำเภอเมือลำพูน เจ้าคณะตำบลหนองนาหมื่น ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ หัวหน้าภาควิชา นักวิชาการ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบ่อโจ่ง ข้าราชการบำนาญ มัคทายกวัดบ่อโจ่ง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือในการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์ เพื่อจะได้รับฟังความคิดเห็นจากผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง ๑๐ รูป/คน ที่แตกต่างกันออกไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth interview) ทั้งนี้ ข้อมูลที่จัดเก็บรวบรวมในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น ๒ ประเภทประกอบด้วย

ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) คือการเก็บข้อมูลภาคสนามหรือจากพื้นที่ ที่ทำการศึกษาวิจัย ซึ่งเป็นข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ เป็นข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก(In-depth interview) ทั้งนี้เพราะการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และทำการบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสนทนา

ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือ การเก็บข้อมูลเอกสาร (Documentary) โดยการศึกษา ค้นคว้าจากวารงานวิจัยต่างๆ

ซึ่งเกี่ยวข้องกับงานวิจัย เช่น สถานที่อโคจร สุราเมรัย และกฎหมายเถร เอกสารทางวิชาการ รายงานการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) ซึ่งข้อมูลที่รวบรวมเกิดจากการประมวลเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนั้นการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการโดยจัดลำดับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis) แล้วนำเสนอในรูปแบบการพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูล การวิจัยเรื่อง วิเคราะห์แนวทางในการปฏิบัติของพระสงฆ์ต่อสถานที่อโคจรในพระพุทธศาสนา จึงได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติตัวของพระภิกษุต่อสถานที่อโคจร ตามหลักพระวินัยทั้ง ๖ ประการนั้น ผู้วิจัยจำแนกออกเป็น ๓ กลุ่ม เนื่องจากอโคจรบางประการนั้นมีความคล้ายคลึงกัน จึงควรกล่าวเสียทีเดียวพร้อมกัน ดังนี้

แนวทางปฏิบัติต่ออโคจรที่เป็นสตรี

สตรีในที่นี้หมายถึงเฉพาะหญิงแพศยา (โสเภณี) หญิงหม้ายและสาวเที๋ ผู้วิจัยสังเคราะห์เข้าในแนวทางปฏิบัติตัวสตรี ในพระพุทธศาสนานั้นมีคำกล่าวว่า “สตรีเป็นศัตรูของพรหมจรรย์เป็นเหตุที่มาแห่งทุกข์” การที่พระพุทธเจ้าทรงชี้ให้เห็นว่า สตรีเป็นมลทินของพรหมจรรย์นั้น ทำที่ในลักษณะนี้ค่อนข้างจะเป็นแง่ลบในเชิงลบต่อสตรี แต่เมื่อวิเคราะห์จากที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสในลักษณะนี้จะเห็นว่าเป็นการตรัสตอบเทวดาที่พยายามจะทูลถามพระพุทธเจ้า ถึงกระนั้นการสื่อในข้อนี้เป็นการสื่อสองทาง ถ้าพระพุทธเจ้าตรัสกับสตรีพระองค์ใดก็จะมุ่งเน้นโทษภัยที่จะเกิดขึ้น ในกรณีที่สตรีมีท่าทีที่ไม่ถูกต้องต่อบุรุษเช่นกันดังที่ตรัสไว้ในรูปาธิวรรค นอกจากนั้นพระพุทธเจ้ายังทรงกล่าวอีกว่า “หญิงทั้งหลายในโลกย่อมย่ำยีชายผู้ประมาทแล้วพวกหล่อนย่อมชักจูงจิตของชายหนุ่มไป เหมือนลมพัดปุยพู่ที่ปลัดตกจากต้น สภาพนั้นบัณฑิตทั้งหลายกล่าวว่า เป็นเหวสำหรับพรหมจรรย์”

แนวทางปฏิบัติต่ออโคจรที่เป็นภิกษุณี

สถานภาพของภิกษุณีในปัจจุบันยังไม่เป็นที่ยอมรับในสังคมไทย สาเหตุหลักเกิดมาจากการอุปสมบทที่เรียกว่า นานาสังวาส แต่ก็ยังถือว่าสตรีที่อุปสมบทนั้นเป็นภิกษุณีตามลัทธิวินัยที่ตนเองได้อุปสมบทมา แนวทางการปฏิบัติตัวของพระภิกษุต่อภิกษุณีนี้นับมีบัญญัติไว้ในพระวินัย เนื่องจากความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างภิกษุและภิกษุณีอาจทำให้เกิดความสัมพันธ์เชิงชู้สาวและอาจนำไปสู่การกระทำผิดพระวินัยขั้นรุนแรงได้

แนวทางปฏิบัติต่อโคจรที่เป็นบัณฑิต

เรื่องราวของบัณฑิตที่ปรากฏในพระวินัยปิฎกและพระสุตตันตปิฎกสะท้อนให้เห็นสภาพของบัณฑิตในพระพุทธศาสนาได้อย่างชัดเจนที่สุด ในอุสสัณฺณสูตร เป็นสูตรที่มีเนื้อหา กล่าวถึงบุคคลที่พระภิกษุไม่ควรไปมาหาสู่หรือคบหาสมาคมเป็นโคจรวิบัติซึ่งอาจเป็นเหตุทำให้เกิดความระแวงสงสัยอันเป็นความเสียหายที่เกิดจากการไปมาหาสู่กับบุคคล ๕ จำพวกได้แก่

(๑) หลึงแพศยา	(๒) หลึงหม้าย	
(๓) สาวเทื่อ	(๔) บัณฑิต	(๕) ภิกษุณี

การไปมาหาสู่หรือคบหาสมาคมกับกลุ่มบุคคล ๕ ประเภทนี้อาจทำให้เกิดความระแวงสงสัยของบุคคลทั่วไป หรือทำให้เกิดการครหาว่าเป็นภิกษุชั่วถึงแม้ว่าภิกษุนั้นจะเป็นพระอรหันต์ก็ตาม

แนวทางปฏิบัติต่อโคจรที่เป็นโรงสุรา

โรงสุราเป็นหนึ่งในอบายมุข คือ ทางแห่งความเสื่อม ทางแห่งความพินาศ เหตุยอยยับแห่งโภคทรัพย์อันเป็นเหตุนำมาซึ่งความหายนะ คนที่จมปลักอยู่ในอบายมุขนี้ เป็นฆราวาสพวักที่จมปลัก มีความอยากจน มีความเสื่อมสุขภาพอนามัย แล้วก็ยังเบียดเบียนกันอีก เพราะความหลงใหลในสิ่งที่เป็นอบายมุข โดยเฉพาะสุรา การหมกมุ่นในการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัย อันเป็นเหตุเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท มีโทษ ๖ ประการ คือ

๑) เสียทรัพย์ทันตาเห็น คือ ผู้ดื่มสุราเป็นประจำจะทำให้ติดและละทิ้งได้ยากจำเป็นต้องจ่ายทรัพย์เพื่อซื้อสุราเป็นนิตย์

๒) ก่อการทะเลาะวิวาท ในเวลาปรกติคนเราทุกคนรักความสงบ ไม่ชอบก่อการทะเลาะวิวาทกับใคร หากจะมีผู้หนึ่งผู้ใดมาก่อเหตุ ขวนขวาทขึ้นก่อนพอดทนได้ ก็จะอดทนไม่โต้ตอบ เว้นแต่บันดาลโทสะขึ้นมาถึงขั้นรุนแรงอดกลั้นไว้ไม่อยู่ นាំมาย่อมเป็นเหตุบันดาลให้เกิดโทสะได้ง่าย ได้ยินใครพูดอะไรไม่พอที่จะทำให้โกรธ ก็เกิดโทสะขึ้นมา ก่อเหตุทะเลาะวิวาทกับเขาได้ง่าย

๓) เป็นบ่อเกิดแห่งโรคภัยต่างๆ คนติดสุรามักจะเป็นโรคต่างๆ เช่น โรคตับ เมื่อยขบ แน่นเสียด รับประทานอาหารไม่ได้ มักจะอาเจียน อ่อนเพลียไม่มีเรี่ยวแรง นอนไม่หลับ เป็นต้น

๔) เป็นเหตุเสียชื่อเสียง ชื่อเสียงที่ดีจัดว่าเป็นศักดิ์ศรีของคน ทำให้เป็นที่นิยมนับถือของประชุมชน เป็นเหตุส่งเสริมการประกอบอาชีพของเขาให้เป็นไปโดยสะดวกชื่อเสียงที่ดีนั้น กว่าจะอบรมขึ้นมาได้ ก็ต้องประพฤติกตมาช้านานจนคนทั้งหลายเห็นว่า ความประพฤติเช่นนั้นเป็นปกติมารยาทของเขา ไม่ใช่เสแสร้งทำความดีไประยะหนึ่งเขาจะสรรเสริญยกย่อง และชื่อเสียงที่ดีเมื่อมีแล้วจะเสียหายนั้นง่ายนัก

๕) เป็นเหตุให้ไม่รู้จักอาย ตามปรกติใจของคนเรา ย่อมมีสติเป็นผู้ควบคุมจึงรู้ว่าสิ่งที่ทำลงไปนั้นถูกหรือผิด ควรหรือไม่ประคับประคองความประพฤติให้ดำเนินไปในแนวทางที่ถูกต้อง ผู้ดื่มสุราจนเมาแล้วย่อมทำให้สติฟุ้งเฟ้อ กำลังสติหย่อนสมรรถภาพใช้การไม่ได้ดีเท่าที่ควร

๖) เป็นเหตุทอนกำลังปัญญา เขาคือความนึกคิดที่แล่นไป บางคนก็ว่องไว บางคนก็เนือยคือเชื่องช้า ทั้งนี้เป็นสิ่งที่ตนเองแต่กำเนิด แต่ถึงอย่างไรก็ยังมีอุปายวิธีที่จะพัฒนาให้ดีขึ้นได้ โดยหมั่นใช้ความคิดหาเหตุผลในสิ่งต่างๆ จนเกิดความแตกฉาน จะทำให้เขาวงของผู้มีปัญญาขึ้น โดยเฉพาะคนดื่มสุรา เมื่อมันสมองถูกฤทธิ์ของสุราครอบครองจนมีนเมาแล้ว พอโลภติดอ่อนลง เขาก็อ่อนลงไปตามกัน

ด้วยเหตุดังนี้ พระพุทธเจ้าจึงห้ามไม่ให้พระภิกษุไปในสถานที่อันเป็นโรงสุรา หรือร้านขายสุรา และจัดว่าการขายสุรานั้นเป็นอาชีวะที่ผิดตามหลักพระพุทธศาสนา

แนวทางปฏิบัติต่อโคจรตามทัศนะของชาวพุทธ

แนวทางปฏิบัติต่อโคจรตามทัศนะของชาวพุทธ ผู้วิจัยได้รวบรวมทัศนะโดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๑๐ ท่าน จากนั้นจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์และเรียบเรียง ผลการสัมภาษณ์แนวทางปฏิบัติตัวของพระภิกษุต่อสถานที่โคจรมีดังนี้

พระเทพรัตนนายก ได้เสนอแนะแนวทางไว้กรณีเดินทางไปต่างประเทศและมีความจำเป็นต้องเข้าพัก

อาศัยในโรงแรมหรือสถานที่อื่นใดที่ไม่ใช่วัด ประการแรกควรเลือกพักที่บ้านของโยมที่เป็นผู้ปฎิฐากหรือดูแลการเดินทาง หรือญาติโยมที่สนิทสนมกันก่อน เพราะยอมเข้าใจ ในความจำเป็นของการพักอาศัยในต่างประเทศ แต่หากจำเป็นต้องพักโรงแรมควรปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงแรมอย่างเคร่งครัด ไม่ควรเดินออกจากห้องพักไปในห้องที่ไม่เหมาะสม เช่น ห้องดนตรี ห้องรับประทานอาหารเย็น ไม่ไปบริเวณไนต์คลับ สระว่ายน้ำ ห้องสำหรับเล่นการพนัน หรือห้องอื่นใดที่ขัดต่อสมณสาธูป ควรรักษาอาการให้สมเป็นสมณะ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระครูประภัสร์ศีลลาภรณ์ โดยให้คำแนะนำว่า การที่พระภิกษุสามเณรจะเข้าพักในโรงแรมหรือสถานที่อื่นใดที่ไม่ใช่วัด ควรให้ฆราวาสเป็นผู้ประสานก่อนล่วงหน้า เพื่อให้ทางเจ้าของสถานที่ ได้เตรียมการไว้ให้เหมาะสม หากเจ้าของสถานที่ไม่สะดวกในการต้อนรับจะได้ไม่สร้างความอึดอัดใจหรือสร้างความกดดันต่อไป และเมื่อเข้าพักแล้วไม่ควรเดินพลุกพล่านไปมา ควรเก็บตัวอยู่แต่ในห้องพัก เพื่อไม่ให้เป็นการประเจิดประเจ้อและเป็นที่ติฉินนินทาของผู้พักอาศัยคนอื่นๆ

นางอำพร จอมแปง ให้ทัศนะว่า หากพระภิกษุสามเณรจำเป็นต้องเข้าไปพักอาศัยในโรงแรมหรือสถานที่ต่างๆ ที่ไม่ใช่วัด ควรอยู่ให้เป็นสัดส่วนหรืออยู่ในส่วนที่ทางเจ้าของสถานที่จัดไว้ให้เท่านั้น ไม่ควรทำตัวเหมือนผู้อาศัยคนอื่นๆ ที่เป็นฆราวาส หากจำเป็นต้องเดินออกจากห้องพักควรนุ่งห่มให้เรียบร้อยเป็นปริณทณ สำนวมระวังในกิริยามารยาท ทำตัวให้สุชุม ไม่เดินกระวีระวาดจนเสียความเป็นพระ ไม่เดินเล่นชมโน้น ชมนี้ โดยถือวิสาสะว่าเป็นที่พักที่อาศัยของตน แม้จะได้ชำระเงินตามกฎระเบียบของโรงแรมแล้วก็ตาม

นายณัฐภัท ปัญญาใจ ให้คำแนะนำว่า หากพระภิกษุจำเป็นต้องเข้าไปในสถานอโคจร เช่น การเข้าพักในโรงแรมควรไปในรูปแบบของคณะสงฆ์อย่างเป็นทางการ ไม่ใช่ไปเป็นการส่วนตัวเพราะการไปเป็นคณะเป็นการตรวจสอบกันเอง เป็นพยานในการประพฤติปฏิบัติ และทำให้ผู้พบเห็นสามารถเข้าใจได้ว่าเป็นการไปในงานพระศาสนาและมีความจำเป็นต้องใช้สถานที่อันเป็นอโคจรแต่ถึงกระนั้น พระภิกษุก็ควรทำตัวให้เหมาะสม สำนวมระวังในพระปาติโมกข์ เช่น ไม่สูบบุหรี่ในที่สาธารณะ เป็นต้น

นายไพโรจน์ ณ วันนา ได้แสดงทัศนะว่า พระภิกษุควรวางตนให้เหมาะสม มีความละเอียดแก่ใจตนเอง สำนวมในพระปาติโมกข์ให้มั่นคง ความจำเป็นต่อสถานที่อโคจรของพระภิกษุมีน้อยมาก เพราะช่องโสภณิ เทค ผับ คลับ บาร์ มีโอกาสน้อยมากที่จะนิมนต์พระภิกษุไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนา แต่หากได้รับนิมนต์จริงก็ย่อมเป็นที่เข้าใจได้ในความจำเป็นนั้น สำหรับอโคจรที่เป็นบุคคลเช่น หญิงแพทยา หญิงหม้าย สาวแก่ นั้น พระภิกษุจะต้องรักษาพระวินัยอย่างเคร่งครัดในการคบหาสมาคม ควรมีพยานบุคคลที่เป็นฆราวาสผู้ชายร่วมอยู่ในวงสนทนานั้นด้วย หรือหากจะต้องเข้าไปในบ้านของสตรีเหล่านี้ควรมีฆราวาสไปเป็นเพื่อน ไม่ไปโดยลำพัง และไม่พูดคุยนุกนุกหยอกล้อให้เลยขอบเขตพระวินัยจนทำให้เสียสมณสาธูป

พ่อหนานประพันธ์ ปัญญาเรือง ได้ให้คำแนะนำว่า สำหรับสตรีนั้นไม่เห็นจะดีที่สุดหากต้องเห็นก็ไม่ควรพูดด้วย หากต้องพูดจะต้องไม่พูดด้วยกิริยาอาการกระนองปาก พูดเกี้ยวพาราสี พูดหยอกล้อเชิงขู้สาว ไม่ให้ความสนิทสนมแก่ผู้หญิงคนใดคนหนึ่ง ควรวางตัวให้เสมอต้นเสมอปลาย ส่วนสถานที่อโคจรนั้นไม่ไปเลยจะดีที่สุด เมื่อจำเป็นต้องไปควรไปเป็นหมู่คณะ ไม่เป็นที่เปิดเผยโจ่งแจ้ง เช่น กรณีการต้องเข้าพักในโรงแรมเมื่อเดินทางไปต่างประเทศ ควรให้ฆราวาสเข้าไปประสานงานในเบื้องต้นให้เรียบร้อยก่อน เสร็จแล้วจึงค่อยเข้าไปในห้องพัก ไม่แสดงตนเหมือนชาวบ้านที่นั่นหรือยืนรอที่หน้าเคาน์เตอร์ หรือห้องรับรองที่มีคนอยู่กันมากมาย ควรพยายามอยู่ในห้องพักที่เป็นห้องส่วนตัวนั้นตลอดเวลาที่อยู่อาศัยในโรงแรมหรือรีสอร์ทนั้น ไม่ไปนั่งคุยกันในห้องรับรองหรือบริเวณอื่นนอกห้องพัก เช่น สระน้ำ หน้าโรงแรม ห้องออกกำลังกาย (ฟิตเนส) สโมสร ไม่ไปห้องรับประทานอาหารในยามวิกาล ไม่ออกมาเดินเล่นพ่นพ้าน เปิดห้องนั้น ชมห้องนี้ เพื่อไม่ให้คนอื่นรู้เห็นมากนักจะเป็นการสมควรที่สุด

นายบุญเพลิน ยาวิชัย ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า กรณีที่พระภิกษุต้องเข้าพักในสถานที่อโคจร เช่น โรงแรมหรือรีสอร์ท สถานที่พักตากอากาศ ควรเตรียมเอกสารแสดงตนเองให้พร้อม เช่น หนังสือสุทธิ หรือหากเป็นต่างประเทศควรเตรียมหนังสือเดินทาง วีซ่า หนังสือหรือจดหมายรับเชิญให้เดินทางไปศึกษาดูงาน กำหนดการไปทัศนศึกษา หรือใบนิมนต์กรณีไปในการนิมนต์ไว้ด้วย ที่สำคัญคือต้องแต่งตัวให้เหมาะสม ไม่ควรประดับเครื่องรางของขลัง สอดคล้องกับ คำแนะนำของ ดร.เสนห์ ใจสิทธิ์ ซึ่งได้กล่าวว่า พระภิกษุต้องอยู่ในอาการสำรวมตลอดเวลา รักษาสมณสาธูป ไม่เดินปรากฏตัวจนเป็นที่นารังเกียจของญาติโยม

สรุปความรู้ที่ได้รับ

หลักธรรมที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติตัวต่อสถานที่ใด

การปฏิบัติตนที่เกื้อกูลต่อการวินิจฉัยว่าสถานที่ใดเป็นอโคจร หรือที่ใดไม่เป็นอโคจรนั้น พระสงฆ์พึงมีธรรมเป็นเครื่องตัดสินและธรรมสำหรับเป็นเครื่องประดับประดาใจอยู่ ๒ ประการ คือ หลักมหาปเทศสำหรับใช้วินิจฉัยสถานที่ที่พึงสงสัยว่าเป็นอโคจรหรือไม่ และหลักทริโศตปเปสำหรับตรวจสอบด้วยใจของตนเองต่อสถานที่เหล่านั้นดังมีรายละเอียด ดังนี้

หลักมหาปเทศ

มหาปเทศ คือ หลักการสำหรับใช้อ้างอิงเพื่อสอบสวนเทียบเคียง มีทั้งฝ่ายพระวินัยสำหรับใช้ตรวจสอบเทียบเคียงเกี่ยวกับพระวินัย และฝ่ายพระสูตรในมหาปริณิพพานสูตรนี้สำหรับใช้ตรวจสอบเทียบเคียงพระธรรม

(๑) มหาปเทศ ๔ ฝ่ายพระสูตรในมหาปริณิพพานสูตร

มหาปเทศในที่นี้ที่เรียกว่า มหาปเทศฝ่ายพระสูตร เพราะทรงแสดงในสูตรพระพุทธเจ้าทางแสดงแก่ภิกษุทั้งหลายที่อนันตเจตีย์ โภคนคร มีเนื้อหาโดยสรุป ดังนี้ ภิกษุธรรมวินัยนี้พึงกล่าวอย่างนี้ว่า ๑. ข้าพเจ้าได้สดับรับมาเฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคว่า นี่เป็นธรรม นี่เป็นวินัย นี่เป็นสัตตสุต ๒. ในอาวาสที่ฉันมีสงฆ์อยู่พร้อมด้วยเถระ พร้อมด้วยปาโมกข์ ข้าพเจ้าได้สดับมาเฉพาะหน้าสงฆ์นั้นว่า นี่เป็นธรรม นี่เป็นวินัย นี่เป็นสัตตสุต ๓. ในอาวาสที่ฉันมีภิกษุผู้เป็นเถระอยู่จำนวนมาก เป็นพหูสูตรเรียนคัมภีร์ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมัทติกา ข้าพเจ้าได้สดับรับมาเฉพาะหน้าพระเถระเหล่านั้นว่า นี่เป็นธรรม นี่เป็นวินัย นี่เป็นสัตตสุต

มหาปเทศ ๔ ฝ่ายพระสูตรที่มาในคัมภีร์อื่น

มหาปเทศฝ่ายพระสูตร นอกจากจะปรากฏในมหาปริณิพพานสูตรนี้แล้ว ยังปรากฏอยู่ในคัมภีร์อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต เนื้อหาตรงกับที่ปรากฏในมหาปริณิพพานสูตร โดยเริ่มตรงข้อความว่า พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ อนันตเจตีย์ โภคนคร ที่ปรากฏในคัมภีร์อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต ก็เพราะมหาปเทศมี ๔ ข้อ พระสังคีติกาจารย์จึงจัดไว้ในคัมภีร์ที่รวมข้อธรรมหมวด ๔ นอกจากนี่ยังปรากฏ โดยรูปแบบตั้งเป็นมัทติกาย่อๆ แล้วขยายความในคัมภีร์ที่ชาวพุทธเถรวาทในพม่ายกเป็นระดับไพเราะไตรปิฎก คือคัมภีร์เนตติปกรณ์ ดังนี้

มหาปเทศ คือ การอ้างอิง ๔ ประการ

๑. พุทธาปเทศ	การอ้างอิงพระพุทธเจ้า
๒. สังฆาปเทศ	การอ้างอิงพระสงฆ์
๓. สัมพหุฉัตถราปเทศ	การอ้างอิงพระเถระหลายรูป
๔. เอกัตถราปเทศ	การอ้างอิงพระเถระรูปเดียว

ทั้ง ๔ ประการนี้เรียกว่า มหาปเทศ พึงตรวจสอบบทพยานุชนเหล่านั้นในพระสูตร พึงเทียบเคียงในพระวินัย พึงสังเคราะห์เข้าในธรรมดา

(๓) มหาปเทศ ๔ ฝ่ายพระสูตรในคัมภีร์ที่เกี่ยวข้อง

หลักการมหาปเทศนี้ เป็นข้อหนึ่งใน ๔ ข้อที่ท่านวางไว้สำหรับตรวจสอบการนำเสนอหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนและพระอรหันต์ทั้งหลายทรงจำสั่งสอนสืบต่อกันมาหรือไม่ ซึ่งอธิบายเป็นตัวอย่างไว้ในอรรถกถา เรียกว่า หลักการวินัย ๔ ประการคือสูตร สุตตานุโลม อารยวาท อัตโนมัตติ หลักการวินัย ๔ ประการ ปรากฏอยู่คัมภีร์มิลินทปัญหา ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่ได้รับการรวบรวมก่อนคัมภีร์สมันตปาสาทิกา

คัมภีร์สมันตปาสาทิกาได้อธิบายหลักการ ๔ ประการนี้ไว้

สูตร หมายถึง พระบาลีวินัยปิฎกทั้งหมด

สุตตานุโลม หมายถึง มหาปเทศ

อารยวาท หมายถึง อรรถกถาที่พ้นจากพระบาลี ผ่านการอธิบายและการวินิจฉัยโดยนัยต่างๆ ซึ่งพระอรหันต์ ๕๐๐ รูปผู้กระทำให้สังคยานา วางเป็นแบบฉบับไว้

อัตโนมัตติ หมายถึง คำอธิบายตามอาการที่ปรากฏโดยการคาดคะเน ด้วยการอนุมาน คือตามความรู้ของตน

คือตามความรู้ของตน พ้นจากสูตร สุตตานุโลม และอาจริยวาท อีกนัยหนึ่ง เถรวาท (คำสอนของพระเถระ) ทั้งหมดที่ปรากฏในอรรถาถาพระสูตร พระอภิธรรม และพระวินัย จัดเป็นอัตโนมติ ที่นำเสนอนี้เป็นหลักการทางพระวินัย ก็ใช้หลักการทางพระวินัย เพราะมีอธิบายเฉพาะในพระวินัย ถ้าเป็นหลักการทางพระสูตรก็ใช้หลักการทางพระสูตร เพราะมหาปเทศมี ๒ ฝ่าย ตามที่แสดงไว้ในคัมภีร์ปริวารว่า ธรรม ธรรมานุโลม ธรรมนั้น หมายถึงเอาพระสูตรต้นตปิฎก กับอภิธรรมปิฎก ยกเว้นวินัยปิฎก ธรรมานุโลมนั้น หมายถึงเอามหาปเทศทั้ง ๔ ในสูตรต้นตปิฎก

หลักทิริและโอตตปปะ

ทิริและโอตตปปะเป็นธรรมคัมครองโลกและเป็นธรรมเทวธรรม ดังพระบาลีว่า “ทิริโอตตปปะสมปนนา สุกกมมสมาทิตา สนโต สปุริสา โลเก เทวธมมาติ วุจฺจเร” แปลความว่า บุคคลผู้มีทิริโอตตปปะ ได้ชื่อว่าเป็นคนสะอาด เป็นคนมีความสงบ ระวัง เป็นคนดีงาม จนได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่มีเทวธรรมในโลกนี้ คำว่า ทิริ คือกิริยาเป็นเหตุให้ละอาย และ โอตตปปะ คือกิริยาเป็นเหตุให้เกรงกลัวต่อกายทุจริตเป็นต้น ซึ่งเป็นบาปอกุศล

ทิริโอตตปปะ มีความหมายว่าเป็นกิริยาอาการที่ละอายและเกรงกลัวต่อบาปทุจริตทั้งปวง ทำให้ผู้ที่มีทิริโอตตปปะเป็นคนดี เป็นคนสะอาด เป็นคนสงบเยือกเย็น เป็นคนมีคุณธรรมจนได้ชื่อว่าเป็นเทพในภพมนุษย์นี้

ทิริและโอตตปปะจะเป็นเครื่องควบคุมให้พระภิกษุสามเณรละอายต่อการทำผิดพระวินัย ความละอายนั้น ย่อมสร้างสมณภาวะให้สามารถตัดสินใจให้อยู่ในธรรมวินัย สามารถข่มใจไม่ให้เข้าไปในสถานอโคจร สมณสัญญา คือ ความหมายรู้ว่าตนเองเป็นบรรพชิตจะกระตุ้นให้เกิดความละอายแก่ใจต่อการเข้าไปในสถานที่อันไม่เหมาะสม ทิริและโอตตปปะจึงเป็นธรรมสำหรับการสำเหนียกและเพื่อการระมัดระวังสำหรับพระภิกษุสามเณรต่อสถานที่อโคจร

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาอโคจรในพระพุทธศาสนา ทั้งในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท การศึกษา อโคจรในสถานการณ์ปัจจุบัน และการวิเคราะห์แนวทางปฏิบัติตัวที่เหมาะสมต่อสถานที่อโคจรได้ข้อสรุป ๓ ประการ ดังนี้
อโคจรในพระพุทธศาสนา

อโคจร หมายถึง สถานที่ที่ บรรพชิตไม่ควรเข้าไปสู่เพราะเป็นการไม่ควรเป็นโลกวัชชะ อีกทั้งจะเป็นอันตรายต่อพรหมจรรย์ อีกนัยหนึ่งหมายถึงความประพฤติที่ไม่เหมาะสมของพระภิกษุคือเที่ยวคลุกคลีกับผู้ใหญ่ในบ้านเมือง คบหากับตระกูลที่ไม่มีความศรัทธา ทำให้เสื่อมเสียแก่บริษัท ๔ อีกทั้งเป็นการไม่สำรวมอินทรีย์ หมกมุ่นอยู่ในกามคุณ ในพระวินัยได้มีพระบัญญัติเกี่ยวกับสถานที่พระภิกษุไม่ควรไป เพราะมีผลที่จะทำให้เกิดความเสียหายเสื่อมเสียต่อศาสนา เป็นที่ตำหนิตะยีน ไม่เหมาะสมต่อสมณะสาธูป สถานที่ที่เรียกว่าอโคจรนั้น มีอยู่ ๖ อย่าง ได้แก่ ๑. หึงแพศยา (โสเภณี) ๒. หึงหม้าย ๓. สาวเทื่อ (สาวแก่) ๔. บันเพาะก์ (กะเทย) ๕. ภิกษุณี และ ๖. ร้านสุรา

อโคจรในสถานการณ์ปัจจุบัน

อโคจรในสถานการณ์ปัจจุบันศึกษาจากกฎหมายคณะสงฆ์และทัศนะของนักวิชาการ ทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนการสัมภาษณ์ชาวพุทธ พบว่า อโคจรมีปรากฏใน กฎหมายของคณะสงฆ์ รัชกาลที่ ๑ ฉบับที่ ๘ ต่อมาในคือพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๔๘๔ สารของกฎหมายที่กล่าวถึงอโคจร ว่าหากภิกษุไม่อยู่สังกัดวัด หรือไม่มียัดต้องถูกลงนิคหกรรมให้สึกในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.๒๕๓๕ ได้กำหนดในมาตรา ๒๗ ให้ภิกษุต้องถูกลงนิคหกรรมให้ลาสิกขากรณี (๑) ต้องคำวินิจฉัยตามมาตรา ๒๕ ให้รับนิคหกรรมไม่ถึงให้สึก แต่ไม่ยอมรับนิคหกรรมนั้น (๒) ประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยเป็นอาจิน (๓) ไม่สังกัดอยู่วัดใดวัดหนึ่ง และ (๔) ไม่มีวัดเป็นที่อยู่เป็นหลักเป็นแหล่ง จะเห็นได้ว่าภิกษุใดที่ไม่มีวัด ไปอาศัยอยู่ที่อื่นจะต้องถูกลงโทษให้ลาสิกขานอกจากนี้แล้วยังมีกฎหมายเถรสมาคม ที่กำหนดสถานที่ห้ามพระภิกษุสามเณรไปเกี่ยวข้องด้วย คือ (๑) เรื่องห้ามพระภิกษุสามเณรพักแรมในสถานที่เป็นที่รังเกียจทางพระวินัย (๒) ห้ามพระภิกษุสามเณรเที่ยวเตร่และพักค้างแรมตามบ้านเรือน (๓) ห้ามพระภิกษุสามเณรเข้าไปเกี่ยวข้องกับวัดหรือสำนักสงฆ์ที่สร้างไม่ถูกต้อง (๔) ห้ามพระภิกษุสามเณรเกี่ยวข้องกับการเมือง

แนวทางปฏิบัติตัวของพระสงฆ์ต่อสถานที่อโคจร

แนวทางปฏิบัติต่ออโคจรที่เป็นสตรีนั้น พระพุทธเจ้าทรงห้ามมิให้พระภิกษุได้แสดงออก หรือกระทำต่อสตรี เช่น ห้ามเสพเมถุน ห้ามอยู่ในสถานที่ลับตาสองต่อสอง ห้ามเกี่ยวพาราสีสตรี ส่วนแนวทางการปฏิบัติต่อสตรีนั้น พระพุทธเจ้าทรงกล่าว อย่าพบบะหรือพูดคุยกับสตรีสิ่งเหล่านี้พระภิกษุสามารถที่จะทำได้ แต่การแสดงออกในลักษณะเหล่านี้ควรที่จะยืนอยู่บนฐานของสติ หรือมีความรู้เท่าทันเมื่อตาเห็นรูป หูฟังเสียงเป็นต้น เมื่อเป็นเช่นนี้ศีลหรือวินัยของพระภิกษุก็จะเป็นที่ประจักษ์ชัดไม่เป็นที่ินทาติเตียนแก่ผู้อื่น

แนวทางปฏิบัติต่ออโคจรที่เป็นภิกษุณีโดยพระพุทธองค์ทรงบัญญัติพระวินัยสำหรับ เป็นข้อปฏิบัติต่อภิกษุณีและภิกษุ เพื่อที่จะกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างภิกษุและภิกษุณีให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมสำหรับความเป็นบรรพชิตและป้องกันไม่ให้เกิดความสัมพันธ์ดังกล่าวกลายกลายเป็นอันตรายด้วยการทำลายพรหมจรรย์ของกันและกันได้ เช่น ห้ามสอนนางภิกษุณีเมื่อมิได้รับมอบหมายจากสงฆ์, ห้ามสอนนางภิกษุณีตั้งแต่อาทิตย์ตกแล้ว, ห้ามนั่งในที่ลับสองต่อสองกับนางภิกษุณี, ห้ามชวนนางภิกษุณีเดินทางเร่ร่อนกัน เว้นไว้แต่โดยสารหรือข้ามฟาก เป็นต้น ความสัมพันธ์ของภิกษุสงฆ์และภิกษุณีควรความสัมพันธ์เชิงสมานฉันท์ต่างฝ่ายต่างเอื้อเพื่อซึ่งกันและกันและร่วมกันเผยแผ่พระพุทธศาสนา

แนวทางปฏิบัติต่ออโคจรที่เป็นโรงสุรานั้นพระพุทธเจ้าทรงห้ามมิให้พระภิกษุ ไปในสถานที่อันเป็นโรงสุรา หรือร้านขายสุรา พึงตเว้นการไปคลุกคลีอยู่ในโรงสุรา เพื่อเป็นการรักษาพระธรรมวินัยและเพื่อเป็นการป้องกันตนเองไม่ให้ตกไปในพิษของสุรา นอกจากนี้ ยังต้องมีหน้าที่ในการเทศนาสั่งสอน อบรมให้ประชาชนเข้าใจในพิษภัยของสุรา งดเว้นจากการดื่มสุราและของมึนเมา การที่พระสงฆ์ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยว พัวพัน คลุกคลีกับร้านขายสุรา ถือว่าเป็นการทำตัวให้เป็นตัวอย่างที่ดีและยังสามารถกล่าวอบรมสั่งสอนญาติโยมได้อย่างสนิทใจได้อีกด้วย

หลักธรรมที่ผู้วิจัยเห็นว่าสามารถเกื้อกูลต่อการปฏิบัติต่อสถานที่อโคจรคือ หลักมहाปเทศ สำหรับใช้อ้างอิงเพื่อสอบสวนเทียบเคียง มีทั้งฝ่ายพระวินัยสำหรับใช้ตรวจสอบเทียบเคียงเกี่ยวกับพระวินัย ฝ่ายพระสูตรในมหาปรินิพพานสูตรนี้สำหรับใช้ตรวจสอบเทียบเคียงพระธรรม นอกจากนี้ยังสามารถนำมาตรวจสอบสถานที่อโคจรได้ด้วย แม้ในปัจจุบันสถานการณ์ จะเปลี่ยนแปลงไป ความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมที่พระภิกษุจะเข้าไปในสถานที่ต่างๆ นั้นย่อมเปลี่ยนแปลงไปด้วย ทิศนะของชาวพุทธที่มีต่อสถานที่เหล่านั้นก็เปลี่ยนไป การจะอ้างแต่เพียงอโคจรที่ปรากฏในพระวินัยนั้นโดยเพิกเฉยต่อคำติเตียนของชาวพุทธย่อมเป็นการไม่ถูกต้องเสียโดยทั้งหมด

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาอโคจรในพระพุทธศาสนา ทั้งในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ในสถานการณ์ปัจจุบันและการสัมภาษณ์นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา ชาวพุทธทั่วไป รวมทั้งการวิเคราะห์แนวทางการปฏิบัติตัวที่เหมาะสมของพระภิกษุต่อสถานที่อโคจร ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะทั่วไปและข้อเสนอเพื่อการทวิจจัยครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะทั่วไป

แม้ว่าพระวินัยจะกำหนดหน้าที่ของพระภิกษุเกี่ยวกับคัมภีร์และอาคันตุกัตร์ ไว้ในพระวินัยแล้ว แต่ในสถานการณ์ปัจจุบัน การพักค้างแรมในวัดต่างๆ ของภิกษุต่างถิ่นเป็นไปอย่างยากลำบาก หากไม่สนิทสนมหรือรู้จักกับพระในวัดนั้นๆ เป็นการส่วนตัว การขอเข้าพักพักจะถูกปฏิเสธหรือได้รับการต้อนรับที่ไม่สัปปายะเท่าที่ควร ทำให้พระสงฆ์จำนวนหนึ่งเลือกที่จะไม่พักวัด แต่กลับเลือกเข้าพักในโรงแรมหรือสถานที่พักเอกชน เพราะเห็นว่ามีความสะดวกสบายกว่า ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะทางออกเป็น ๓ ประเด็น คือ

๑. สมควรส่งเสริมให้แต่ละสร้างกุฏิอาคันตุกะที่เป็นเอกเทศและมีความเหมาะสมห้ามเจ้าอาวาสปฏิเสธให้พระภิกษุที่เข้ามาขอพักอาศัย อนึ่ง หากวัดจะกำหนดระเบียบ เช่น แสดงหนังสือสุทธิ หรือให้มอบหนังสือสุทธิไว้ที่เจ้าอาวาสก่อนก็สมควรอยู่ ส่งเสริมให้พระภิกษุเข้าใจ ในคัมภีร์และอาคันตุกัตร์เพื่อความเป็นหนึ่งเดียวกันในการบริหารจัดการ ในกรณีนี้ควรมิบทกำหนดโทษสำหรับเจ้าอาวาสที่ปฏิเสธไม่ให้พระภิกษุพักด้วย

๒. ในปัจจุบันแต่ละจังหวัดได้มีการก่อสร้างพุทธมณฑลประจำจังหวัด ผู้วิจัยเห็นว่า ในพุทธมณฑลจังหวัดนั้นควรมีสถานที่รองรับพระภิกษุสามเณรในกรณีที่เดินทางไปพักค้างแรมด้วย ในการบริหารจัดการอาจมีการเรียก

เก็บค่าเช่าพักในราคาที่เป็นธรรมก็สมควรอยู่ ตัวอย่างเช่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอน้อยที่ได้สร้างอาคารรับรองอาคันตุกะและมีการเรียกเก็บค่าเช่าพัก ได้อำนวยความสะดวกแก่พระภิกษุสามเณรได้เป็นอย่างมาก หากอาคารในลักษณะดังกล่าวนี้ มีทุกจังหวัดในพื้นที่พุทธมณฑลจังหวัดจะสามารถลดปัญหาพระภิกษุสามเณรเข้าพักในโรงแรมได้ และมีความเหมาะสม เป็นเอกเทศแก่พระภิกษุสามเณรด้วย

๓. ในสถานที่ที่โคจรตามทัศนะของนักวิชาการหรือชาวพุทธบางกลุ่มที่เห็นว่า ตลาด ห้างสรรพสินค้าเป็นสถานที่ที่โคจรนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความชัดเจน และกำหนดให้แน่ชัดลงไปว่าพระภิกษุสามเณรสามารถเข้าไปได้หรือไม่ เพราะในมุมมองของพระภิกษุนั้น ห้างสรรพสินค้าเป็นร้านค้าที่สะดวกต่อการซื้อของมีความเอกเทศ ไม่พลุกพล่านเหมือนตลาดสดมีสินค้าหรือสิ่งของที่ตรงความจำเป็นอยู่มาก ไม่ต้องเดินไปในหลายที่หลายแห่ง และเป็นอาคารสำหรับการซื้อของโดยเฉพาะจึงไม่น่าจะผิดพระวินัยหรือเป็นอโคจร แต่ในมุมมองของชาวพุทธบางกลุ่มมองว่า ห้างสรรพสินค้าเป็นแหล่งจับจ่ายของญาติโยมและมีการขายสินค้าบางอย่าง ที่ไม่เหมาะสมแก่พระภิกษุ เช่น เสื้อผ้า เครื่องเสียง ของสด เป็นต้น ความเข้าใจที่ไม่ตรงกันนี้ทำให้เกิดปัญหาถกเถียงกันมาอย่างยาวนาน ดังนั้น หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานที่อำนาจตัดสินใจได้กำหนดพื้นที่ให้ชัดเจนว่า ที่ไหนเป็นอโคจร และที่ใดเป็นโคจร จะสร้างความเข้าใจแก่พระภิกษุได้ ส่วนหนึ่งและสามารถกำหนดมาตรการลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนได้อีกส่วนหนึ่งด้วย

ข้อเสนอแนะเพื่อการทํารว้จยครั้งต่อไป

การศึกษาอโคจรในพระพุทธศาสนายังมีประเด็นที่ผู้วิจัยเห็นสมควรทำการวิจัยต่อไป เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของวิชาการ จึงมีข้อเสนอแนะสำหรับการทํารว้จยครั้งต่อไปนี้

๑. ศึกษาคำว่า โลกวัชชะและปณณัฏวัชชะในพระพุทธศาสนา เพื่อตีกรอบว่าอะไรคือโลกวัชชะและอะไรคือปณณัฏวัชชะ เพราะการเพ่งโทษพระภิกษุโดยอาศัยโลกวัชชะเพียงอย่างเดียวนั้นอาจมีความคลาดเคลื่อนทางด้านตัวบทพระวินัย ส่งผลต่อการตีความทางพระวินัย เช่น การตีความสถานที่อโคจร เป็นต้น

๒. ศึกษาวิเคราะห์กฎหมายอาญาและกฎหมายคณะสงฆ์ที่มีเนื้อหาสอดคล้องหรือเพิ่มเติมจากพระวินัย เพื่อสร้างความชัดเจนแก่พระสงฆ์

๓. ศึกษาแนวทางที่เหมาะสมและทางออก กรณีที่พระภิกษุจำเป็นต้องพักค้างแรมในสถานที่อื่นใดนอกเหนือจากวัด

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์. พระไตรปิฎกและอรรถกถา แปล ชุด ๙๑ เล่ม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์, ๒๕๔๑.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. พระอารามหลวง เล่ม ๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๑.

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราลริวิวัฒน์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า. พระคัมภีร์อภิธานปิฎก. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์, ๒๕๓๖.

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส อินทปัญญ). ตามรอยพระอรหันต์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๓๔.

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๓ “นวัตกรรมสร้างสรรค์ชุมชน และสังคมไทย ๔.๐”
วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ. ปยุตฺโต). **ตอบ ดร.มาร์ตินพุทธวินัยถึงภิกษุณี**. กรุงเทพมหานคร: มุลินีพุทธธรรม, ๒๕๕๕.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **สารานุกรมพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **คู่มือแจ้งภัยทางพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๗.

-----**คู่มือพระสงฆ์การ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๘.

(๒) วิทยานิพนธ์:

กมลรส โมฆรัตน์. “หญิงหม้าย: การปรับตัวเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีความมั่นคง กรณีศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์”.

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๕.

กุสุมา พลแก้ว. “แม่หม้าย : การปรับตัวทางสังคมและเศรษฐกิจของหญิงในสังคมชนบทภายหลังการหย่าร้าง”.

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๔.

พระอธิการสำราญ อชฌาจาโร (พุทธิพันธ์). “การศึกษาสถานที่ที่โคจรกับพระสงฆ์ในสังคมปัจจุบัน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

(๓) สารสนเทศออนไลน์:

กิเลน ประลองเชิง. “อโคจร: พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช)”. ไทยรัฐ, [ออนไลน์],

แหล่งที่มา: www.thairath.co.th [๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๘]

เดลินิวส์. “สำนักงานพุทธเผย ๙ รูปแบบทำลายศาสนา”. เดลินิวส์. [ออนไลน์].

แหล่งที่มา: www.dailynews.co.th/education/246568 [๑ กันยายน ๒๕๕๘].

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). **พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์**. [ออนไลน์].

แหล่งที่มา: <http://www.thairath.co.th/content/237826> [๑๐ ธันวาคม ๒๕๕๙].

Matichon Group. “มหาเถรฯ สั่งเจ้าคณะจังหวัดคุมเข้มพระเข้าพักโรงแรม-รีสอร์ท”.

มติชน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.matichon.co.th/news [๖ ตุลาคม ๒๕๕๘].